

HINKU-toimenpiteet vuodeksi 2023

Kunnanhallitus

ELINKEINOPALVELUT

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Eheä maankäyttö ja kestävä liikenne	Markkinoinnilla ja yritysyhteistyöllä tähtäämme siihen, että yritystonttien osalta maankäyttö on tehokasta ja tiivistä.	Tiivis yhteistyö Y-tiimissä ja yritysten kanssa.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Sähköisen markkinoinnin ja liiketoiminnan edistäminen. Paino- ym. materiaalien ekologisuus.	Painomateriaalien vähentyminen. Sähköisen tiedonhaun lisääntyminen. Hybridimallinen työskentely mahdollisuuksien mukaan.

HALLINTOPROSESSI

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Toimielinten kokousten järjestäminen etäkokouksina ja hybridimallin mukaisesti.	Toimielinten kokouksista pl. kunnanvaltuusto 40 % järjestetään kokonaan etäkokouksina ja lähikokouksiin on etäosallistumisen mahdollisuus (jäsenet, asian tuntijoiksi kokoukseen kutsuttavat).
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Sähköisten palveluiden edelleen kehittäminen	Seuraamme sähköisten suomi.fi palveluidemme käytöstä ja pyrimme lisäämään sähköisten palveluiden käyttöä kampanjoilla ja ohjeistuksilla.

HENKILÖSTÖPROSESSI

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Eheä maankäyttö ja kestävä liikenne	Henkilöautolla kuljettujen työmatkojen vähentäminen.	Suositaan julkisia liikennevälineitä työliikumisessä, lyhyet matkat kuljetaan jalan tai pyörällä. Hybridityömallin jatkaminen. Mahdollistetaan kokouksiin ja koulutuksiin osallistuminen myös etänä.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Osa koulutuksista järjestetään etänä (polttoainepäästöt, kilometrikorvaukset, tarjoilukustannukset).	Vähintään 40 % esihenkilöiden #Kyllä-päivistä järjestetään etänä.

TALOUSPROSESSI

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Resurssivii- sas kulut- taminen ja tuotanto	Talouteen liittyvien dokumenttien toi- mittaminen 100 % sähköisesti. Osto- ja myyntilaskut verkkolaskuina.	Tuotamme ja tallennamme talouteen liit- tyvät dokumentit eri tahoille sähköisiä työkaluja hyödyntäen. Vältämme paperis- ten dokumenttien tulostamista ja lähettä- mistä. Ostolaskut vastaanotetaan verkkolas- kuina. Myyntilaskujen saajille markkinoi- daan e-laskun käyttöönottoa.
Resurssivii- sas kulut- taminen ja tuotanto	Tavoitteena, että viljelijät tietävät mi- ten ilmastonmuutos vaikuttaa maata- louteen, miten maataloudessa voi- daan hillitä ilmastonmuutosta, miten siirrytään kohti kestävämpää maata- loutta, sekä kestävästä energiamuo- doista, kiertotaloudesta ja ilmaston- muutokseen sopeutumisesta.	Viljelijäkoulutukset, viljelijäkirjeet, maati- lojen poikkeusolojen koulutus Järjestämme yhteistyötahojen kanssa vil- jelijäkoulutuksia, jossa aiheina mm. ympä- ristö, luonnonmukainen tuotanto ja alku- tuotannon poikkeusolojen varautuminen. Lisätään HINKU:sta tietoa viljelijäkirjeisiin.
Resurssivii- sas kulut- taminen ja tuotanto	Hävikkiruoan minimoiminen yhteis- työssä. Pyritään lisäämään yhteistyötä sisäisesti kunnan toimijoiden kanssa. Pyritään vaikuttamaan kestäväan elä- mäntapaan ja sitä kautta osana hävi- kin minimoimiseen ruokakasvatuksen keinoin.	Hävikin mittaaminen ja tiedolla johtami- nen saadun datan avulla (Biovaaka). Ruokakasvatus yhteistyössä sivistyspalve- luiden kanssa.

Sivistyslautakunta

HALLINTO JA SEUDULLISET PALVELUT

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Eheä maankäyttö ja kestävä liikenne	Monipaikkatekeminen (etä- ja lähi-työ) mahdollisuutena ja työhyvinvoinnin edistäjänä.	Henkilöstön tyytyväisyys 4/5 työn tekemiseen monipaikkaisesti.
Kehittyvä ilmasto-työ	Kimppakyyti-sovelluksen kehittäminen Lempäälän lukiossa.	Kimppakyyti-sovelluksen pilottiversio on valmis 5/2023.
Kehittyvä ilmasto-työ	Energiansäästövinke-infograafien laadinta kuntalaisten käyttöön Lempäälän lukiossa.	Energiansäästövinke-infograafit ovat hyödynnettävissä kuntalaisviestinnässä 8/23.

OSAKE

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Kehittyvä ilmastotyö	Perustoiminnan ja hankkeiden koulutusten ja tapahtumien koulutussisällöissä huomioidaan ympäristönäkökulma. Ympäristö -teemaa voidaan huomioida tarjoamalla koulutuksia nimenomaan ko. teemasta tai ns. piilo-opetussuunnitelmassa.	Ympäristönäkökulmat keskustellaan kouluttajien kanssa koulutusten sisältöjä sovittaessa, ja myös hankkeiden osatoteuttajien kanssa.
Resurssivii- sas kulutta- minen ja tuotanto	Perustoiminnan ja hankkeiden koulutusten ja tapahtumien työtavat ja menetelmät valitaan ympäristövaikutukset tiedostaen	Toteutuksia verkkoympäristössä, materiaalit sähköisesti, kulkeminen koulutuspaikoille julkisilla välineillä, tarjoilu reilun kaupan tuotteita ja kasvispainotteista, kahvimaidoille kasvisvaihtoehtoja.
Resurssivii- sas kulutta- minen ja tuotanto	Seudullinen digitaalisen oppimateriaalin tuottamisen hanke.	Tuotetaan digitaalista oppimateriaalia kaikkien seudun opettajien käyttöön.

OPETUSPALVELUT

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Eheä maan- käyttö ja kes- tävä liikenne	Työmatkasiirtymi- siä tehdään harki- tusti.	Kokouksia järjestetään osittain etäyhteydellä. Siirtymissä hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan yleisiä kulkuneu- voja tai kimppakyytejä, jos matkaa ei voi kulkea kävellen tai pyörällä.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Tehdään kestäviä ja keskitettyjä sekä kustannuste- hokkaita hankin- toja.	Koulujen työjärjestyksissä huomioidaan jakso-opiskeluvuo- rottelu rinnakkaisluokkien kesken, joka mahdollistaa kus- tannustehokkaan oppikirjahankinnan. Sähköistä Aivot-ma- teriaalia käytetään oppilaslaitehankintojen vuosisuunnitel- man mukaisilla luokka-asteilla.

HAKKARIN KOULU

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Resurssivii- sas kulutta- minen ja tuotanto	Ruokahävikin vähentäminen yhteistyössä keittiön henkilö- kunnan, kestävä kehityksen tiimin, henkilökunnan sekä op- pilaskunnan kanssa.	Jatkuva seuranta keittiön kanssa. Ruokahävikki- teemaviikkoon osallistuminen, jossa punnitaan hävikin määrä ja palkitaan koko koulun väki mahdollisesti hyvästä suorituksesta. Mallian- noksen laittaminen linjaston alkupäässä esille.
Resurssivii- sas kulutta- minen ja tuotanto	Ylimääräisen työpaikkaliiken- teen vähentäminen	Etäosallistumisen mahdollistaminen esim. hen- kilökuntakokouksiin, vanhempainiltoihin ja op- pilaspalaveri-ihin. Yhteisiin kunnallisiin tapahtu- miin kimppakyytien organisointi.
Eheä maan- käyttö ja kestävä lii- kenne	Työmaa- ja kouluuntuloliiken- teen päästöjen vähentäminen	Oppilaiden ja henkilökunnan kannustaminen saapumaan koululle saasteettomilla kulkuneu- voilla. Oppilaskunnan ja Kestävä kehitys -tiimin kanssa kampanjan, palkitsemisen ja kehittelyn ideointi.

KANAVAN KOULU

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	<p>Oppilaat ja henkilökunta kierrättävät koulussa.</p> <p>Oppilaat oppivat lisää kierrätyksestä.</p> <p>Koulun materiaalihankinnat tehdään ympäristövaikutukset tiedostaen.</p> <p>Työtavat ja -menetelmät valitaan ympäristövaikutukset tiedostaen.</p>	<p>Luokissa ja henkilökunnan tiloissa sekä ruokailussa on kierrätysastiat.</p> <p>Oppilaat ja henkilökunta osallistuu kierrätyksen suunnitteluun.</p> <p>Erilaisissa töissä käytetään kierrätysmateriaaleja.</p> <p>Globe-tiimi toimii koulun arjen ohjaamisessa kohti kestäväää kehitystä.</p> <p>Paperien kopiointi tehdään harkitusti.</p> <p>Henkilöstö liikkuu työmatkoja tiedostaen. Suositetaan etäkokouksia tilanteen mukaan.</p>
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	<p>Ruokahävikkiin kiinnitetään huomioita.</p>	<p>Hävikin vähentämiseksi teemaviikko, yhteistyössä keittiön ja oppilaskunnan kanssa.</p> <p>Oppilaat ideoimaan palkitsemista, kun tavoite saavutettu.</p> <p>Oppilaiden vastuun kasvaminen.</p>
Kehittyvä ilmastotyö	<p>Vaikuttamisen oppiminen, oppilaiden osallistaminen ilmastotyöhön.</p> <p>Havaintojen tekeminen ja kehittämiskohteiden etsiminen elinympäristössä.</p> <p>Energian säästö, mm. valojen sammuttaminen.</p> <p>Koulun katolla aurinkovoimala.</p>	<p>7.-9. luokkien BG, FYKE sekä KO, KS opetuksessa kerrotaan perusasiat ja syvennetään tietämystä ilmaston muutoksen mekanismeista ja opiskellaan oikeita valintoja sekä osallistavaa vaikuttamista.</p> <p>Energian säästö huomioidaan eri toiminnoissa.</p>

KELHON KOULU

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Luokissa on kierrätysroskikset pahville, paperille, sekajätteille, biojätteille sekä muoville.	Oppilaat opetetaan viemään roskat niille osoitettuihin roskiksiin ja ymmärtämään kierrätyksen merkitys.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Koululla on erilliset jätepisteet luokissa olevien lisäksi mm. metallille ja lasille. Luokkien kierrätetyt roskat oppilaat tyhjentävät aika ajoin isompiin roskiksiin oikeille paikoilleen.	Pidetään välillä täsmäiskuja ja luokkien välisiä kisailuja kierrätyksestä mm. henkilökunnan tarkistuksilla kierrätysastioihin.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Käytetään kierrätysmateriaaleja mahdollisuuksien mukaan mm. käsitöissä ja liikunnassa. Koululla kaatuneet puut on mm. hyödynnetty käsitöissä materiaaleina sekä polttopuina.	Oppilaat kasvatetaan ymmärtämään kierrätyksen merkitys monissa muodoissaan.

KULJUN KOULU

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Paperin, pahvin, biojätteen ja muovin kierrättämisen tehostaminen	Luokkiin ja henkilökuntahuoneisiin sijoitetaan keräysastiat, joiden tyhjentäminen vastuutetaan eri luokka-asteille.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Ruokahävikin vähentäminen	Teemaviikolla saatuja hyviä tuloksia pyritään juurruttamaan arkeen
Kehittyvä ilmastotyö	Tietouden lisääminen ilmaston lämpenemisestä ja ympäristöä säästävästä kulutustottumuksista	Teemoista keskustellaan kaikilla luokka-asteilla ikäluokalle sopivalla tavalla ja sopivan oppiaineen tunneilla

KUOKKALAN KOULU

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Vähennetään ruokahävikkiä	Punnitaan hävikkiruoka päivittäin ja tehdään pylväsdigrammi määrästä. Näyttötaulu sijoitetaan astioiden palautuspisteen yläpuolelle, josta oppilaat voivat seurata viikoittaista ruokahävikkiä. Erytishuomiota kiinnitetään, kun ruokalista lähtee uudelle kierrokselle.
Eheä maankäyttö ja kestävä liikenne	Oppilaiden itsenäinen liikuminen kouluun.	Kannustetaan oppilaita kulkemaan kouluun pyöräillen tai kävelen.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Valojen sammuttaminen luokista.	Sammutetaan valot luokista, kun lähdetään.

LASTUSTEN KOULU

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Ruokahävikin pienentäminen.	Ruokakampanjoiden jatkaminen oppilaiden syömisen lisäämiseksi. Tuotannon ja kulutuksen saaminen tasapainoon.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Jatkaa kierrätysmateriaalien käyttöä käsitoissa ja askarteiluissa, sekä tehostaa jätteiden kierrätystä.	Jatkamme käsitöiden materiaalien osalta hyväksi havaittua linjaa ja esim. nappien tai vetoketjujen tarpeessa lähestymme LeveTeksiä kierrätysmateriaalien saamiseksi. Jätteiden lajittelun tehostamiseksi selvitämme keräysastioiden saantimahdollisuutta tekniseltä isännöitsijältä. Oppilaskunta järjestää jätteiden kierrätykseen liittyen tempausta/toimintaa.

LEMPOISTEN KOULU

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Keskitettyt, kestävät hankinnat. Lajittelu: kartonki, paperi, lasi, metalli, muovi ja biojäte. Patterit ym. SER-jäte kuljetetaan SER-lajitteluun.	Koulun tilaukset keskitetysti koulusihteerin kautta. Koulussa on riittävät kierrätysastiat ja oppilaat opetetaan lajittelemaan eskarista alkaen (viskarista alkaen). Toivottavasti koululle tulee pian muovinkierrätysastia.
Uudistuva energian tuotanto ja kulutus	Energian säästö	Valojen sammuttaminen aina, kun tila on tyhjä. Ikkunat kiinni.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Ruokahävikin vähentäminen	Oppilas syö sen minkä ottaa. Lisää voi aina hakea. Asiaa opetellaan eskarista alkaen (viskarista alkaen).

MATTILAN KOULU

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Uudistuva energian tuotanto ja kulutus	Energian säästö	Valojen sammuttaminen käyttämättömistä tiloista. Sammuta valot, kun lähdet!
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Ruokahävikin vähentäminen	Syödään. mitä otetaan. Ruokapalvelu kiinnittää huomiota siihen, kuinka paljon ruokaa tulee. Hävikin määrä on suoraan verrannollinen tiettyihin ruokiin.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Jätteiden lajittelu	Jätteidenlajitteluastiat muovi, kartonki, paperi, sekajäte joka luokassa. Ongelmajäte kerätään opehuoneeseen ja kiinteistöhoitaja hoitaa kierrätykseen.
Eheä maan käyttö ja kestävä liikenne	Pyöräillen tai kävellen kouluun	Oppilaita ohjataan kulkemaan koulumatkoja kävellen tai pyöräillen mahdollisuuksien mukaan. Pyöräilyretkiä Riitiälän lenkki ja frisbiegolfaamaan Ylämäen koulun ympäristöön.

MOISION KOULU

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Kierrätyksen tehostaminen kouluyhteisön kaikessa toiminnassa.	Muovinkeräys otettu käyttöön henkilökunnan tilassa sekä keittiöllä jo keväällä 2022. Tämän laajentaminen kaikkiin luokkiin ja koulun muihin tiloihin. Biojätteen kierrätys myös Valkoiseen taloon. Kaikkien jätteiden mahd. tarkoituksenmukainen kierrätys. Asianmukaiset pienemmät keräysastiat koulun sisätiloihin ja isommat tarkoituksenmukaiset astiat ulos kierrätyspisteelle.
Eheä maankäyttö ja kestävä liikenne	Oppilaiden ja henkilökunnan kannustaminen siihen, että koulu- ja työmatkat kuljetaan mahd. mukaan kävellen tai pyöräille.	Kampanjaviikot. Palkitseminen. Asianmukaiset ja toimivat pyöräparkit ym. Polkupyörien hankinta yhteiskäyttöön.

NURMEN KOULU

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Uudistuva energian tuotanto ja kulutus	Luokkien ja muiden tilojen valojen tarkoituksenmukainen käyttäminen.	Valot päällä vain käytettävissä tiloissa ja ihmisten siellä sisällä ollessa.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Vältetään ruokahävikkiä.	Oppilaat ottavat vain sen määrän ruokaa lautaselleen kuin suunnittelevat syövänsä. asiaa kontrolloidaan henkilökunnan voimin. Joillakin luokilla asiasta ryhmäkisa; tyhjistä lautasesta saa pisteitä ryhmälle.
Eheä maankäyttö ja kestävä liikenne	Pyöräillen tai kävellen mahdollisimman usein kouluun.	Kannustetaan oppilaita kulkemaan kouluun kävellen tai pyöräillen aina mahdollisuuksien mukaan. Haastetaan koulun henkilökunta tulemaan töihin pyöräillen vähintään kerran lukuvuoden aikana.

SÄIJÄN KOULU

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Uudistuva energian tuotanto ja kulutus	Luokkien ja muiden koulun tilojen valojen tarkoituksenmukainen käyttäminen.	Pidetään valoja päällä koulun tiloissa (luokat, käytävät ja muut tilat) ainoastaan silloin kuin tiloissa on käyttäjiä.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Oppilaat ja koulun aikuiset kierrättävät aktiivisesti koulussa.	Luokissa, opettajien tiloissa ja ruokalassa on kierrätysastiat, joihin lajitellaan ja kierrätetään jätteet ja muut tavarat asianmukaisesti.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Ruokahävikin välttäminen	Oppilaat ottavat vain sen määrän ruokaa lautaselleen kuin suunnittelevat syövänsä. asiaa kontrolloidaan henkilökunnan voimin. Joillakin luokilla asiasta ryhmäkisa; tyhjistä lautasesta saa pisteitä ryhmälle.

SÄÄKSJÄRVEN ALAKOULU, VUOSILUOKAT 0-6

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Hävikkiruuan määrän seuraaminen ja vähentäminen. Tietoisuuden lisääminen, mitä vaikutuksia hävikkiruulla on.	Hävikin punnitseminen. Hävikin määrän seurantaviikot, jolloin palkinto saavutetusta tavoitteesta. Kiinnitetään huomiota ruokahävikkiin erilaisin teemoin. Ympäristöraatiin kuuluvat oppilaat suunnittelevat hävikkiruokaviikkojen ohjelmaa. Tehdään tutuksi hiilijalanjälkeä, vesijalanjälkeä yms. mittareita, joiden avulla havainnollistetaan kulutusta. Tehdään tutuksi luonnon moninaisuuden tukemista.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Koulun hankintojen ympäristövaikutusten tiedostaminen. Henkilökunnan työkäytäntöjen ympäristövaikutusten tiedostaminen. Oppilaiden osallistaminen kierrätyksen järjestämiseen koulussa.	Huomioidaan asianmukainen kierrättäminen, muovinkierrätystä pyritään saamaan koululle. Suunnitellaan materiaalien uusiokäyttöä. Panostetaan ympäristön siivoamiseen. Ympäristöraatiin kuuluvien oppilaiden hyödyntäminen kierrätyksen suunnittelussa ja järjestämisessä.
Eheä maankäyttö ja kestävä liikenne	Koulu- ja työmatkaliikenteen päästöjen vähentäminen. Koulu- ja työmatkaliikuttamisen aktivoiminen.	Henkilökunnalle mahdollistetaan kunnan yhteisiin palavereihin osallistuminen etänä. Oppilaita ja henkilökuntaa kannustetaan liikkumaan pyöräillen tai kävelemällä sekä mahdollisuuksien mukaan julkista liikennettä hyödyntäen.

SÄÄKSJÄRVEN YLÄKOULU, VUOSILUOKAT 7-9

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	<p>Hävikkiruuan määrän seuraaminen ja vähentäminen.</p> <p>Tietoisuuden lisääminen, mitä vaikutuksia hävikkiruulla on.</p>	<p>Hävikin punnitseminen.</p> <p>Hävikin määrän seurantaviikot, jolloin palkinto saavutetusta tavoitteesta. Kiinnitetään huomiota ruokahävikkiin erilaisin teemoin.</p> <p>Ympäristöraatiin kuuluvat oppilaat suunnittelevat hävikkiruokaviikkojen ohjelmaa.</p> <p>Tehdään tutuksi hiilijalanjälkeä, vesijalanjälkeä yms. mittareita, joiden avulla havainnollistetaan kulutusta.</p> <p>Tehdään tutuksi luonnon moninaisuuden tukemista.</p>
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	<p>Koulun hankintojen ympäristövaikutusten tiedostaminen.</p> <p>Henkilökunnan työkäytäntöjen ympäristövaikutusten tiedostaminen.</p> <p>Oppilaiden osallistaminen kierrätyksen järjestämiseen koulussa.</p>	<p>Huomioidaan asianmukainen kierrättäminen, muovinkierrätystä pyritään saamaan koululle. Suunnitellaan materiaalien uusiokäyttöä.</p> <p>Panostetaan ympäristön siivoamiseen.</p> <p>Ympäristöraatiin kuuluvien oppilaiden hyödyntäminen kierrätyksen suunnittelussa ja järjestämisessä.</p>
Eheä maankäyttö ja kestävä liikenne	<p>Koulu- ja työmatkaliikenteen päästöjen vähentäminen.</p> <p>Koulu- ja työmatkaliikkumisen aktivoiminen.</p>	<p>Henkilökunnalle mahdollistetaan kunnan yhteisiin palavereihin osallistuminen etänä.</p> <p>Oppilaita ja henkilökuntaa kannustetaan liikkumaan pyöräillen tai kävelemällä sekä mahdollisuuksien mukaan julkista liikennettä hyödyntäen.</p>

VARHAISKASVATUSPALVELUT

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
<p>Eheä maankäyttö ja kestävä liikenne</p>	<p>Kestävä liikkuminen Tehdään vain tarpeellisia matkoja, suositaan julkista liikennettä ja kimppekyytejä, suunnitellaan matkustamista, kuljetaan jalan tai pyörällä, yhdistellään eri kulkumuotoja, valitaan ympäristöystävällisempi polttoaine tms.</p>	<p>Varhaiskasvatuksen liikuntajelpien osaamista hyödynnetään aktiivisesti niin henkilöstön kuin lasten ja perheiden hyvinvoinnin lisäämiseksi. Varhaiskasvatuksessa järjestetään erilaisia liikuntatapahtumia asiakasperheille. Lähiympäristöön kohdistuvat retket tehdään lasten kanssa pääosin kävellen. Varhaiskasvatustyksiköiden johtajat viettävät kokonaisen päivän yksikössä, jolloin turhat siirtymät päivän aikana jäävät pois. Suosimme Teams-palavereita, jolloin vältetään turhilta siirtymiltä.</p>
<p>Uudistuva energian tuotanto ja kulutus</p>	<p>Tuodaan ympäristö- ja ilmastokasvatusta/-asioita esiin omassa työnteossa aktiivisesti lapsille ja huoltajille, sekä kuntalaisten kanssa asioidessa.</p> <ul style="list-style-type: none"> Vihreä lippu päiväkodit 	<p>Varhaiskasvatuksen lapsille toteutetaan säännöllisesti Kierrätysseikkailu -peliä, jonka avulla opetellaan kestävän kehityksen taitoja ja kierrätystä. Siivouspuolen kanssa tehdään aktiivisesti yhteistyötä kierrättyksen osalta - jäteastioita lisätty jokaiseen päiväkotiin. Huoltajille järjestetty infotilaisuuksia kestävän kehityksen asioista ja myös huoltajat ovat päässeet osallistumaan Kierrätysseikkailu -peliin. Valtakunnallinen ja paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ohjaavat kestävän kehityksen toteuttamista varhaiskasvatuksessa. Yhteistyössä ruokapalveluiden kanssa on kehitetty keinoja ruokahävikin vähentämiseksi päiväkodeissa. Varhaiskasvatuksessa toimii aktiivinen kestävän kehityksen työryhmä ja jokaisessa päiväkodissa on KeKe -vastaava.</p>

Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Kestävät ja keskitetyt hankinnat varhaiskasvatuksessa ja materiaalihokkuus.	Hyvä hankinta on sosiaalisesti, ympäristöllisesti ja ekonomisesti kestävä. Hankinnoilla voidaan vaikuttaa niin ihmisoikeuskysymyksiin kuin ympäristön hyvinvointiin. Pyritään tukemaan hankinnoilla ympäristöystävällisesti tuotettuja tuotteita. Aina kartoitetaan hankinnan todellinen tarve sekä onko tarve ostaa omaa, vai onnistuisiko esimerkiksi lainaaminen tai vuokraaminen.
---	---	---

YHTEISÖPALVELUT

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Kestävät hankinnat ja tuotteiden laadun huomioiminen hankinnoissa sekä energiatehokkuus. Kuntalaisten hiilijalanjäljen pienentämistavoitteeseen liittyvän informaation jakaminen kuntalaisille	Suositetaan ympäristöystävällisiä, kierrätettyjä ja energiatehokkaita materiaaleja ja laitteita. Mm. led-valaistus, vähemmän kiertävän kirjastoaineisto muovittamatta jättäminen. Hankinnoissa ja rakennushankkeissa energiatehokkuus ja kestävä kehitys yhdeksi pisteytyskriteeriksi. Yhteisöpalveluiden HINKU-viestintä ja tapahtumat kytketään valtakunnallisiin tapahtumiin ja tempauksiin kuten, Earth Hour, Read Hour, Liikkujan viikko, Pyöräilyviikko, Kulttuuripyöräily, Kulttuuripolut. Aktiivisen kuntalaisuuden edistäminen ylläpitämällä saavutettavia liikuntapaikkoja, lähikirjastoja ja lähikulttuurikohteita.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Palvelujen ja työtapojen kehittäminen, esim. etäosallistumismahdollisuuksien parantaminen. Uusien palveluiden käyttöönotto. Asiakkaiden opastaminen digitaalisten palveluiden pariin.	Lomakkeiden ja asianhallinnan digitalisointi. Etäpalaverit, etäosallistuminen ja muut etämenetelmät osana uutta työkulttuuria. Yhteisöpalveluiden asiakkaille suunnattujen digitaalisten aineistojen kehittäminen ja lisääminen, esim. koulutamme yhteisöjä esittelemään toimintaansa videomuodossa. Sosiaalisen

		median monipuolinen hyödyntäminen osana viestintää ja vuoro-vaikutusta.
Eheä maankäyttö ja kestävä liikenne	Mahdollistetaan kuntalaisten aktiivista elämäntapaa tarjoamalla kulttuurihyvinvointia ja arkiliik-kumista edistäviä saavutettavia palveluita. Tavoitteena arkiliikku-misen lisääminen, mahdollisuus käyttää palveluita sekä osallistua eri ikäisille suunnattuihin tapah-tumiin ja tilaisuuksiin eri puolilla kuntaa.	Jatketaan yhteistyötä yhdyskun-nan palvelualueen kanssa perus-tetussa työryhmässä, joka mm. edistää alueiden suunnittelua va-paa-aikanäkökulma huomioiden. Huomioidaan palvelutuotan-nessa eri ikäryhmät. Yhteisöpal-veluiden tiivistävä yhteistyö, tuo-den uusia palveluita lähemmäksi kuntalaisia, esim. lähikirjastojen yhteyteen. Kattava kirjasto-verkko, pääkirjasto sekä kaksi lähikirjastoa ja kirjastoauto yhteis-työssä Valkeakosken kanssa.

Yhdyskuntalautakunta

YHDYSKUNNAN PALVELUALUEEN HALLINTO JA SEUDULLISET PALVELUT

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Kehittyvä ilmasto-työ	Energia- ja ilmastotyöryhmä luotsaa ilmastobudjetointia osaksi muuta talousarviovalmistelua.	Päästö-/ilmastobudjetointi saadaan osaksi muuta budjetointia 2024 vuoden suunnitteluun.

TILAT JA RAKENNUUTTAMINEN

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Eheä maankäyttö ja kestävä liikenne	Edistämme työmatkakävelyä ja -pyöräilyä kunnostamalla puutteellisia sosiaaliiloja sekä lisäämällä turvallisia polkupyörän säilytyspaikkoja kunnan kiinteistöille vuonna 2021 tehdyn kyselyn perusteella.	Toteutetaan tarvittavat muutokset vähintään kahdessa kiinteistössä.
Eheä maankäyttö ja kestävä liikenne	Lisäämme suunnitelman mukaisesti sähköautojen latauspisteitä kunnan kiinteistöille, joissa vähintään 20 autopaikkaa. Laki edellyttää tämän toteutuvan vuoteen 2024 mennessä.	Lisätään sähköautojen latauspisteitä vähintään kuudelle kunnan kiinteistölle, joissa yli 20 pysäköintipaikkaa.

MAANKÄYTÖN SUUNNITTELU

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Eheä maankäyttö ja kestävä liikenne	Aluetehokkuuden nostaminen täydennysrakentamisella ja uuden asutuksen sijoittuminen joukkoliikennereittien läheisyyteen.	Asemakaavoja laaditaan ensisijaisesti joukkoliikennereittien varteen ja asemanseuduille. Osa pientalotonteista on pieniä, ja rakennusoikeus voi olla maltillinen, jotta rakennuksia on taloudellista rakentaa, ylläpitää ja lämmittää. Edistetään rakentuneiden pientalotonttien jakamista soveltuvilla alueilla.
Resurssiviisas kulluttaminen ja tuotanto	Ilmastoystävällisen rakentamisen edistäminen kaavoituksella.	Pyritään kaavallisin keinoin lisäämään puun käyttöä rakentamisessa sekä edistämään soveltuvissa kohteissa korjaavaa rakentamista purkamisen sijasta.
Sopeutuva kaupunkiseutu	Hulevesien huomioiminen kaavoituksessa.	Kaavoitushankkeessa tutkitaan ja määritellään kaavatasoon nähden riittävällä tavalla hulevesien hallinta.

YHDYSKUNTASUUNNITTELU JA KUNNOSSAPITO

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Eheä maankäyttö ja kestävä liikenne	Parannamme kävelyn ja pyöräilyn olosuhteita kartoittamalla kevyenliikenteen reittien kuntotiedot. Kuntokartoitus toimii vuonna 2022 laadittavan kävelyn ja pyöräilyn tavoiteverkkoselvityksen tukena ja ohjaa tulevien toimenpiteiden kohdentamista.	Laaditaan kuntokartoitus kunnan pyöräreiteille ja jalankulun väylille.
Kehittyvä ilmastotyö	Päivitetään kunnan metsäsuunnitelma.	Metsäsuunnitelman päivitys.

RAKENNUS- JA YMPÄRISTÖVALVONTA

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Sopeutuva kaupunkiseutu	Luonnonmonimuotoisuuden suojele kunnan yhdyskuntarakenteen laajentuessa.	Valmistunut luonnon monimuotoisuusohjelma

Konserniyhtiöt

LEMPÄÄLÄN VESI OY

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Jätevesiviemäriin vuotovesien vähentäminen	Viemäriin vuotovesien vähenevän trendin jatkaminen oikein kohdistetuilla saneerauksilla. Pidemmän ajan tavoitteena on, että viemäriin vuotovedet ovat vuonna 2025 alle 25 %.
Uudistuva energian tuotanto ja kulutus	Uusiutuvan energian hyödyntäminen rakennuksissa ja ajoneuvoissa	Keskitytään ajoneuvohankinnoissa sähkö- tai kaasukäyttöisiin mahdollisuuksien mukaan. Lisätään aurinkoenergian hyödyntämistä vesihuollon rakennuksissa. Selvitetään mahdollisuus hyödyntää lämmön talteenottoa jätevedestä
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Vesijohdon vuotovesien vähentäminen	Lisätään vesijohdon aluemittauspisteitä, jotta mahdollisiin vesihuoltovuotoihin päästään reagoimaan mahdollisimman nopeasti.

LEMPÄÄLÄN LÄMPÖ OY / LEMPÄÄLÄN ENERGIA OY

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Uudistuva energian tuotanto ja kulutus	Uusiutuvan energian osuus käytetyistä primäärienergiälähteistä energian tuotannossa 60 %.	Ohjaamme primäärienergian käyttöä uusiutuviin energialähteisiin.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Asiakkaiden kysyntäjouston ja energiatehokkuuden parantaminen.	Kymmenessä asiakaskohteessa automaatiojärjestelmien käyttöönotto kysyntäjouston ja hukkaenergian hyödyntämiseksi.

LEMPÄÄLÄN VUOKRAKODIT OY

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Uudistuva energian tuotanto ja kulu-tus	Kiinteistöjen lämmitys-järjestelmissä suositaan uudistuvaa energiaa ja pyritään pienentämään lämmönkulutusta.	Yhtiöllä on kaksi öljylämmitteistä kohdetta. Toisen kohteen suunnitelmat maalämpöön siirtymisestä ovat valmiit vuoden 2023 lopussa.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Energiankulutusta pie-nennetään.	Huoneistojen sisälämpötilojen tavoitearvo on +21 C, seniorikohteissa +22 C. Lämmityskaudella tehdään sisälämpötilojen tarkistusmittauksia ja reagoidaan mahdolliseen yllämpöön alentamalla säätökäyriä. Lämmitysjärjestelmien uusimisen yhteydessä kiinteis-tön patteriverkosto tasapainotetaan ja säädetään ta-voitelämpötilaan.
Kehittyvä il-mastotyö	Yhtiössä varaudutaan asukkaiden sähköauto-ten lataukseen.	Kiinteistöissä tehdään sähköautojen latauksesta tar-vekartoitus, jonka pohjalta tehdään suunnitelma la-tauspisteiden asentamisesta kiinteistöihin. Ensimmäi-nen latauspiste asennettu vuoden 2023 loppuun mennessä.

LEMPÄÄLÄN KEHITYS OY

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Kehittyvä ilmas-totyö	Osallistumme yhdessä kunnan kanssa il-mastokampanjoihin.	Osallistuminen esim. Earth Hour -kampanjaan.

LEMPON PARKKIKIINTEISTÖT OY

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Eheä maankäyttö ja kestävä lii-kenne	Mahdollistaa kuntakeskuksen kehitty-minen ja palveluiden tarjoaminen pysä-köinnin näkökulmasta.	Toisen pysäköintitalon toteutus-suunnittelu on aloitettu, huomioi-den kaavan valmius.

LEKITEK OY

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Energiansäästö kiinteistöissä	Hallinnoidaan kiinteistöjen energiankulutusta reaaliaikaisemmin Nuuka-järjestelmän avulla.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Hanaveden käytön vähentäminen kunnan kiinteistöissä	Kiinteistöjen pihat pestään järvivedellä ja säädetään kunnan kiinteistöjen vesihanat oletusarvoihin.
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Kierrätyksen monipuolistaaminen kunnan kiinteistöissä ja henkilöstön ympäristötietoisuuden lisääminen.	Sisätiloissa laajennetaan kierrätystä, kun uusia jätelajeita saadaan kiinteistöille. Koulutamme henkilöstöämme ympäristötietoisuuteen.

LEMPÄÄLÄN UIMAHALLI OY

Teema	Oma tavoite	Toimenpide
Resurssiviisas kuluttaminen ja tuotanto	Uimahallit ovat rakennuksia, joissa käytetään runsaasti määrä lämpöenergiaa, sähköä ja vettä. Huonekuutiometrejä kohden kaikkia kolmea käytetään kaikista Suomen rakennuksista eniten juuri uimahalleissa. Hankkeessa kiinnitetään huomiota energian käytön seurattavuuteen, hallia käyttävälle ja energian käyttöön vaikuttavalle henkilökunnalle.	Uimahallin suunnittelussa ja toteutuksessa kiinnitetään huomiota energian käytön aikaisen seurannan helppokäyttöisyyteen ja varaudutaan tulevan hiihtopuiston kanssa energian yhteiskäyttöön.